



Àlvar VALLS

Entre l'infern i la glòria

Barcelona: Edicions de 1984, 2020.

El setembre de 1887, al Santuari del Far, Jacint Verdaguer hauria expressat a Marià Aguiló i Manuel Milà i Fontanals la seva indignació per les «invencions fantasioses» i llibertats que Víctor Balaguer es va prendre a *Don Juan de Serrallonga*. Els savis prohoms van haver d'«explicar-li que una novel·la, ni que es basi en personatges i llocs reals, no és un llibre d'història» (p. 609). La conversa, (re)creada per Àlvar Valls, pot ser interpretada com una reivindicació de la llibertat del creador, i alhora com una *captatio*, després que algunes adaptacions de la biografia del poeta no hagin acabat de convèncer els estudiosos de la seva obra.

Diversos episodis de la vida del de Folgueroles, dels quals es té o s'ha tingut un coneixement parcial —els amors de joventut, la pretesa relació amb Maria Gayón o la implicació en la celebració d'exorcismes—, han donat peu a reinterpretacions sensacionalistes. Valls, a *Entre l'infern i la glòria*, demostra que la vida del poeta és prou rica i complexa per extreure'n una extraordinària novel·la biogràfica sense necessitat d'afegir-hi capítols vergonyants ni escandalosos.

L'obra, d'un miler de pàgines, organitzada com si es tractés d'una simfonia, s'inicia amb la mort d'una nena nascuda tot just unes hores abans, en mar, a bord del *Gui-púcoa*. Aquest fet va inspirar el llavors capellà del vapor esmentat un dels seus poemes més corprenedors, «Marina», recollit a *Idil·lis i cants místics*. Després de l'*Ober-tura*, hi trobem divuit capítols, equivalents als moviments de la simfonia, encapçalats per una indicació del *tempo* o la intensitat amb què s'han d'interpretar.

Tots els capítols, llevat del darrer, consten de dues parts. A la primera, es reconstruïxen els darrers divuit dies de Verdaguer, malalt de tuberculosi, a Vil·la Joana, a Vallvidrera. S'hi relata la progressió de la malaltia, paral·lela a les tensions que es van produir entre els dos bàndols que volien controlar-ne la mort i, per extensió, la posteritat. A la segona, s'hi desenvolupen quatre o cinc episodis, de vegades menys, encapçalats per un vers o una frase al·lusiva a l'esdeveniment narrat. Aquests apartats recorren, en ordre cronològic, la biografia de Verdaguer, des dels seus inicis com a poeta, a quinze anys, fins a l'arribada a Vil·la Joana. Hi ha, encara, un parell d'*intermezzos* teatrals, un entre els capítols 9 i 10 i l'altre entre el 13 i el 14: una reelaboració dramàtica del cant I del *Canigó* construïda a partir dels mateixos versos de l'obra, i el judici a Jesús davant de Ponç Pilat en què Verdaguer ocupa el lloc de l'acusat.

La redacció de la novel·la ha partit d'una lectura atenta del conjunt de la producció del poeta, i també dels estudis verdaguerians i d'altra documentació per contex-

tualitzar fets i escenaris. Malgrat l'extensió, hi ha ben poques errades. Les citacions explícites, motivades pel relat, hi sovintegen, cosa que ofereix al lector un tast ampli de la seva obra. Fins i tot inclou comentaris, com el passatge en què es glossa conjuntament «Sum vermis» i «A Jesús coronat d'espines», de *Flors del Calvari* (p. 741-748). S'hi detecten així mateix nombroses citacions no assenyalades, que enriqueixen el text i potencien la fidelitat als fets, malgrat que siguin tractats amb la llibertat que una obra literària requereix. Un parell d'exemples bastaran.

És coneguda la carta que Verdaguer va adreçar a Collell l'agost de 1886, en què, de tornada de Terra Santa, li expressava la insatisfacció per la vida que havia dut fins llavors, durant la qual «Male omnia fecit» (p. 574). A la novel·la, l'expressió no apareix en una carta, sinó en una conversa mantinguda al setembre amb el bisbe Morgades. Valls manté la fidelitat a les paraules del poeta, al mateix temps que, des d'un punt de vista narratiu, es posa sobre avís el bisbe respecte de les inquietuds que sacsegen l'esperit del seu capellà.

El segon, just al final del cap. 6, és de menys entitat, però mostra fins a quin punt Valls ha tingut presents els versos del seu biografiat. A Comillas, l'agost de 1882, el mossèn ha de passejar amb la reina mare, Isabel II, la qual li fa tot de confidències escandaloses respecte als Borbons. Quan es fa un silenci, el pensament enyorat del poeta s'envola cap als cims de «l'altívol Pirineu» (p. 349), mots que també clouen «Los dos campanars» a l'apèndix de *Canigó*.

Les citacions, implícites i explícites, no desentonen amb la prosa de Valls, rica, àgil i variada, de frase llarga i generosa, sempre ben travada. L'atenció atorgada a la producció del poeta —a la recollida de dades, a les vacil·lacions durant el procés de composició d'alguns poemes, a la resposta del públic—, que se suma a les inquietuds més generals sobre la seva dedicació a la literatura, confereixen gruix i credibilitat al personatge literari de Verdaguer. La resta de caràcters són així mateix construïts amb cura —molt remarcable és la feina lingüística que s'ha fet en els diàlegs, en què cada personatge empra la varietat geogràfica que li correspon.

El resultat és una novel·la construïda amb mestria, equilibrada en les seves diverses parts i plena de matisos, en què la tasca de documentació en cap cas no llasta l'acció, sinó que crea un pòsit que li concedeix una major entitat. Una magnífica novel·la que satisfarà els lectors més exigents, alhora que deixa poc marge per a les objeccions dels especialistes. Per què, d'«invencions fantàsiques», n'hi ha ben poques.

Joan Santanach i Suñol
Universitat de Barcelona